

FILOSOFIE IN HET DAGELIJKS LEVEN

Coen Simon, *Zo begint iedere ziener. Een filosofische ontdekking van de wereld*. Amsterdam, Prometheus, 2010, 206 pp., € 17,95 ISBN 978 90 446 1462 6

Wijsgerige reflecties hoeven niet academisch te zijn. Sommige gedachten en theorieën blijven voor een kring van specialisten voorbehouden om de heel eenvoudige reden dat ze moeilijk zijn. Als Kant bijvoorbeeld de voorwaarden van de verbeelding beschrijft, biedt hij geen filosofie waar iemand van wakker ligt als hij voor zichzelf wil nagaan wat de zin is van zijn bestaan. We achten ons wel gelukkig dat Kant ooit de *Kritik der reinen Vernunft* heeft opgesteld, maar een actieve kennis van dit boek hebben we niet nodig om 'goed te leven' of om verstroosting te bieden. Afgezien van de noodzakelijke vorming om toekomstige filosofie-docenten af te leveren, dreigt de academische 'filosofie' (zoals de theologie en de literatuurwetenschap) te verzanden in de beoefening van het esoterisme van de specialisten die zich in de eerste plaats dienen te onderwerpen aan het despotisme van de subsidiëringnormen. Filosofie is dan gewoon 'bureau-werk' van hoogopgeleide jongens en meisjes die hun baan willen behouden, niet een reflectie op wat existentieel belangrijk is en wat te denken geeft.

In de wereld van de toegankelijke filosofie neemt Coen Simon vandaag een uitzonderlijke plaats in. Hij is niet gepromoveerd, is (dus) ook geen filosofieprofessor. Wat we ook bij Simon waarderen is dat hij zijn moedertaal niet misprijst, niet publiceert in een of ander 'universalistisch' globish-taaltje voor de 'unhappy few', maar lustig in het Nederlands schrijft opdat een ruimer publiek van zijn exploraties zou kunnen genieten. Het gaat om essays in dagbladen zoals NRC-Handelsblad en Trouw waarvan hij sommige – verder uitgewerkt – bundelt in een boek dat gewoon in de boekhandel is te verkrijgen. Hij komt zo in het gezelschap terecht van Hans Achterhuis, Ger Groot en natuurlijk ook wijlen Cornelis Verhoeven (in ons taalgebied nog steeds de belangrijkste wijsgeer) die zich niet hebben wijsgemaakt dat hun filosofische waarde stijgt in de mate dat ze ergens in een Engelstalig tijdschrift terecht komen.

In *Zo begint iedere ziener* vertrekt Simon van gebeurtenissen in zijn leven die hem hebben getroffen, die tot ervaringen zijn uitgegroeid en die tenslotte uitnodigen om er over te denken. Op gevaar af niet altijd de nodige decente wijsgerige terughoudendheid in acht te nemen, gaat hij hiermee in tegen een tendens in de (vak)filosofie 'die in steeds mindere mate probeert de(ze) van tijdelijkheid doortrokken wereld te beschrijven, zoals die in het alledaagse leven aan ons verschijnt' (11). Dit is een fenomenologisch beginsel dat de auteur niet koste wat het kost wil doorvoeren, maar daarentegen laat werken omdat hij in de eerste bij ervaringen blijft stilstaan. Hij bekent dat Cornelis Verhoeven hierin voor hem een van zijn grote voorbeelden is (44). Hij vertelt hoe hij aan de hand van die ervaringen het zijn van de wereld ontdekt. Hij heeft het daadwerkelijk in elk hoofdstuk over ontdekkingen die tot onze alledaagsheid behoren, zoals een ingang, het geheugen, de droom en volwassenheid. Op het eerste oog lijkt het er op dat de auteur hierbij wel heel anekdotisch te werk gaat. Simons anekdotes blijven echter niet zo maar anekdotes: uiteindelijk hebben de 'voorvallen van het leven' toch een dimensie die verder reikt dan wat het uiterst beperkte particuliere van de toevalligheid laat vermoeden. De auteur toont

aan hoe ons bestaan van gebeurtenissen en situaties is vervuld die we met anderen delen en die ook voor anderen betekenisvol zijn. Juist door de reflectie breekt hij het particuliere open en laat hij het exemplarische van de gebeurtenissen zien die we dan ook ervaringen mogen noemen. Hiervan een voorbeeld. Het uitgangspunt is een herinnering aan een vakantie reis waarbij hij als kind achterin in de auto zit. Hij ziet veel aan hem voorbij stromen, landschappen, stukke autoweg, andere auto's met ouders en kinderen. En dan komt een conclusie: "Er is geen andere plek op de wereld, waar je het leven zo kan zien stromen. Met een haast goddelijke blik dring je door tot individuele levens, maar met het altijd eindige perspectief van een mens zul je de afloop van deze levens nooit kennen". Hierop volgt dan een nog bredere beschouwing: "Dat is misschien ook wel wat een reis zo moeilijk tot een herinnering, een reis gebeurt niet in letterlijke zin. De reis is van meet af aan bedoeld als opstap naar iets anders wat te gebeuren staat en cijfert zichzelf in onze ervaring weg in het belang van het doel". Tenslotte polemiseert Simon met een mening, waarna hij een stelling poneert: "Rationalisten wrijven ons graag in dat de mens moeite heeft met het seculiere idee dat we er straks niet meer zijn, het voorbijgeleefde leven geen zin meer heeft en met terugwerkende kracht eigenlijk nooit zin heeft gehad. Maar het is erger. Al tijdens het leven vechten we tegen de zinloosheid die voortkomt uit het gegeven dat een leven nooit tot één gebeuren kan komen, een voltooid verleden tijd – dat is het kenmerkende van een mensenleven: het is altijd voorbij voor het af is" (154-155).

In de uitwerking van zijn bevindingen blijft Simon niet echt fenomenologisch doorwerken. Hij ontvouwt enerzijds wel de implicaties van bepaalde fenomenen – wat tot hem doordringt als hij blijft stilstaan bij wat hem overkomt als hij achterin in de auto zit – die bij hem bepaalde metaforen oproepen, maar anderzijds verbindt hij met die metaforen (van de reis) misschien wat vlug haast dogmatisch geformuleerde stellingen die op geweldige metafysische zekerheden lijken.

Tenslotte hier nog een mooi citaat over de genese van sommige onze vooroordelen: "Omdat we als kind het vermogen te oordelen nog vrijwel helemaal ontberen, fungeert niet de wereld, maar het kind zelf als projectiescherm voor de volwassen verhalen over de natuur. Darwinistische en theïstische beelden worden zo veelvuldig geprojecteerd dat hun profielen meestal tot ver in de volwassenheid op het netvlies blijven staan. En tegen de tijd dat de oordeelskracht zich begint te ontwikkelen denken we deze beelden als echte feiten terug te zien in de wereld zelf" (51). De fenomenologische zou er nu in kunnen bestaan die gevormde vooroordelen van hun beperkende reikwijdte te zuiveren, opdat we ons zouden bevrijden van alle 'ismen' en van hun despotisch jargon. Het is juist, we slikken biologische, darwinistische, freudistische en marxistische 'bevindingen' als zoete koek, en het duurt een lang (intellectueel) leven om die antifilosofische vanzelfsprekendheden af te leren. Ook Simon neemt nog gedachteloos aan dat de mens een dier is (95), terwijl hij daartegenover toch waarschuwt als hij schrijft: "(...) van de oorzaken van de (...) gemoedstoestanden menen we zelfs dat ze door de wetenschapper, die het menselijk lichaam kent, eenduidig zijn aan te wijzen. Hierdoor ontstaat niet zelden het beeld dat wat we voelen eigenlijk onze hormonen zijn. Op dit beeld steunt de gemakzuchtige veronderstelling dat we onlustgevoelens altijd medicinaal te lijf kunnen gaan" (87).

Zopas verscheen, bij Ambo (Amsterdam), van de zelfde auteur: En toen wisten we alles. Een pleidooi voor oppervlakkigheid.

Jacques DE VISSCHER
(Sint-Denijs-Westrem)

Personalia

Dirk de Schutter is hoogleraar filosofie aan het HUBrussel. Onlangs publiceerde hij het boek *Sporen van geloof*.

François Levrau is klinisch psycholoog en moraalfilosoof. Hij is thans als onderzoeker verbonden aan de Universiteit van Antwerpen alwaar hij een doctoraal proefschrift voorbereidt over de multiculturele samenleving.

Willy Coolsaet is ere-professor aan de vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschap van de Universiteit Gent. Onlangs publiceerde hij de boeken *Solidariteit/Rivaliteit. Ruil en gift bij Marcel Mauss en Pierre Boudrieu* en *Perspectieven op literatuur. Filosofische reflecties bij Barnes, Camus, De Coninck, Hesse, Houellebecq, Roth, Streuvels en Winterson*.